

Verksamhetsplan 2019

Bakgrund

Vaxholms Fästnings Museum grundades som KA 1 förbandsmuseum 1947 och drevs fram till år 2010 av Försvarsmakten. Regeringen har beslutat att Försvarsmakten inte ska bedriva museiverksamhet utan har i stället tilldelat SMM och SFHM ca 30 miljoner kronor årligen till bevarande av det svenska försvarets kulturarv. Kopplat till satsningen finns ett antal utvalda museer däribland Vaxholms Fästnings Museum.

På uppdrag av SMM genomförde Nolmark Development AB (NODE) år 2008 en utredning av befintlig organisation, finansiering och verksamhet vid Vaxholms Fästnings Museum, med syfte att ta fram förslag till huvudmannaskap, samverkansformer och möjliga utvecklingsvägar. Utredningsarbetet visade på att ingen enskild aktör var villig att ta över huvudmannaskapet för museet trots att staten bidrar ekonomiskt för att säkerställa driften. Förslaget var då att samla en grupp av intressenter som var villiga att driva verksamheten vidare i bolagsform. Museets vänförening och Strömma Kanalbolag, som sedan tidigare bedriver annan verksamhet vid Kastellet, var till en början de enda aktörerna, men efter utredningsarbetet anslöt även NODE till intressentgruppen.

I januari 2010 bildades bolaget Vaxholms Fästnings Museum AB (SVB), förkortat VFM AB (SVB). Bolagsformen är aktiebolag med särskild vinstutdelningsbegränsning. Under 2014 har Nolmark Development avhänt sig sitt aktieinnehav och en ny delägare har övertagit dessa aktier, ägarstrukturen är således from 2014-08-22, Strömma Turism & Sjöfart 70 %, Vaxholms Fästnings Musei Vänner 15 % och Anders Wikström 15 %. Vänföreningen håller ordförandeskapet.

Bolagsbildarna har alla olika motiv för sitt engagemang i museet:

- *Vänföreningen* har såväl i sina stadgar som i sin verksamhet att se till att museet utvecklas och kan leva. I detta fall leva vidare. Kan tillföra historiska kunskaper och ett brett kontaktnät.
- *Strömma* genom Vaxholms Kastell ser museet som en viktig del i Kastellets attraktionskraft, en viktig verksamhet i ambitionen att öppna kastellet mot privatgäster samt inslag som kan förstärka konferensgruppers besök. Kan tillföra synergieffekter på platsen med bokning, daglig ledning, marknadsföring och försäljnings- och marknadskanaler. Har också erfarenhet av drift av liknade anläggningar på Birka och Nya Älvsborgs fästning.
- *Anders Wikström* ser museets potential och vill gärna vara med och utveckla den. Intresse av att delta i utvecklandet av innovativa former för att organisera och finansiera museiverksamhet, med hög museal och kulturell kvalitet. Kan bidra med bred kunskap och mångårig erfarenhet av hur man organiserar, leder och bedriver verksamhet inom kulturarvsområdet. Har ett nationellt och internationellt kontaktnät av museer, myndigheter, universitet och ministerier/departement.

Men målet är det samma:

- att säkerställa museets fortlevnad
- att bibehålla och vidareutveckla den museala/kulturella kvalitén vid VFM
- att genom museet utveckla Vaxholms fästning som besöksmål med såväl privatpersoner som grupper och företag som målgrupp
- att behålla kompetens för utveckling av museet

Verksamhetsområde: Publik

Långsiktigt mål: 20 000 besök på museet, varav minst 5000 barn.

Visnings- och programverksamhet

Under år 2018 öppnade museet för allmänheten under sportlovet då en ny familjeaktivitet i vanlig ordning lanserades. Detta års aktivitet hette "Tage Tuppelius och de tio frågvisa hönorna". I en animerad film kunde barn och vuxna följa tuppen Tage som på sitt eget "lilla vis" guidade runt på museet, ständigt rättad av den utbildade guiden "Melker Mullvad". Barnen fick sedan följa det så kallade "Kycklingspåret genom museets övervåning för att svara på frågor om föremål och företeelser kopplade till fästningens historia. De som i museets barnverkstad ritade eller målade en egen uniform kunde i slutet av året delta i utlottandet av ett pris.

År 2019 planeras en familjeaktivitet som vi kallar "Piratfesten". Aktiviteten är tänkt att ge kunskap om föremål på museet på ett humoristiskt sätt genom en ny animerad film och med hjälp av tio interaktiva frågestationer.

Linjär "VAXHOLMEN" har under år 2018 smidigt transporterat turister och allmänhet till Kastellet vilket gav förutsättning för museet att hålla öppet under helgerna från den 5 maj och framåt och dagligen från den 2 juni till den 2 september, med undantag av midsommaraftron och midsommardagen då vi höll stängt. I september hade vi öppet samtliga helger till och med den 30 september samt i vecka 44 under höstlovet.

Under år 2019 kommer museet att vara öppet fr.o.m. lördagen den 4 maj på ett likartat sätt.

Söndagen den 3 juni arrangerade museet "Beredskapsdagen" tidigare "Överlevnadsdagen" i samarbete med Vaxholms Civilförsvarsförening och med ekonomiskt stöd av Vaxholms stad. Ett 20-tal olika organisationer inom krisberedskapsområdet bl.a. försvarsmakten deltog i evenemanget. I Exercishuset hölls föredrag och i hamnen genomfördes en uppvisning. Kustbevakningen och sjövärnsskåren hade "öppet hus" ombord på sina båtar.

Under år 2019 genomförs Beredskapsdagen den 12 maj och ligger inom ramen för den krisberedskapsvecka som myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB arrangerar.

"Barnens dag" eller "Kastellets dag" som den nu mer heter, genomfördes den 10 juni och var det största publika evenemanget för Kastellet under året. Under 2018 genomfördes dagen i samverkan

med Fix media i Åkersberga som detta år stort marknadsförde evenemanget i sina tidningsupplagor. Ett nytt rekord slogs för evenemanget räknat i antalet besökare till anläggningen.

Under år 2019 planeras "Kastellet's dag" till söndagen den 10 juni.

Traditionsenligt genomfördes visningar på Rindö redutt den 17 juni och på Oscar-Fredriksborgs fort den 8 juli. Evenemangen skedde i samarbete med konstnärsföreningen Kaponjären och med kraftstationens volontärer. Under det kommande året kommer dessa evenemang att genomföras följande dagar:

Rindö redutt söndagen den 16 juni och Oscar-Fredriksborgs fort söndagen den 6 juli 2018.

Under en av sommarens varmaste dagar, den 15 juli 2018 genomförde museet evenemanget "Hälsa & Historia" som bl.a. innehöll ett intressant historiskt föredrag av Peder Lamm om hälsoväxter. Under dagen hölls olika förevisningar och ett stort antal prova på aktiviteter av sådant som befrämjar vårt välbefinnande. Evenemanget stöddes genom bidrag av 18 lokala företagssponsorer.

Under år 2019 genomför museet två evenemang som minner om att det är 80 år sedan andra världskriget bröt ut. Det gör vi dels genom en spännande satsning som vi kallar "Camp Kastellet" den 13 juli och dels genom att museet tar upp "1939" som tema för årets teatervandring.

Camp Kastellet är ett publikt evenemang som också utgör en informations-och promotion dag för ett antal grupper som gestaltar soldaternas liv under det andra världskriget. Det är ett unikt tillfälle då uppvisningsgrupper från hela landet gästar Kastellet, exempel på aktörer som kan medverka är Frontoviki Military History, Tommies at War, 21st Independant Parachute Company, Fronthistoriska föreningen, föreningen beredskapstid, Swedish B- force m.m. I slutet av dagen planeras också en publik danstillställning i Exercishuset på ett andra världskrigstema med Gruppen D-Day ball som klär sig i 1940-tals stil och spelar tidens musik. Under dagen kommer grupperna att ha ett tältläger på borggården, förevisa materiel, fordon och uniformer. Under evenemanget genomförs två historiskt återskapande uppvisningar på svenska och på engelska för våra utländska turister. Delfinansiering av projektet sker genom företagssponsring.

År 2019 är det 300 år sedan Ryssland härjade Stockholms skärgård, detta uppmärksammas stort på många håll tex av HAMN i Fisksätra och i Norrtälje under sommaren. Museet kommer också påminna om detta söndagen den 18 augusti genom bl.a. genom ett föredrag av Magnus Ullman som är författare av boken "Rysshärjningarna på ostkusten 1719".

Direkt efter det andra världskriget bröt ett kallt krig ut som anses ha tagit slut genom Sovjetunionens fall år 1989. Att även det kalla kriget kunde hetta till stod klart när en sovjetisk ubåt gick på grund på inre svenskt territorialvatten utanför Karlskrona år 1981. Om de spännande händelser som utspelade sig kring denna märkliga episod i svensk historia berättar överstelöjtnant Per Andersson i ett föredrag troligen den 15 september. Evenemanget sker i samarbete med Vaxholms Fästnings Musei Vänner.

Museets traditionella teatervandringar på Kastellet genomfördes 26–27 oktober 2018 och denna gång utspelades vandrigen under Cubakrisen år 1962. Besökarna fick i spelet besöka olika stationer där olika scener spelades upp. Bl.a. fick de bese en fredskonferens, de fick följa ryssrotelns arbete med att avlyssna spionen Stig Wennerström, besöka Radio Nord ombord på fartyget Bonjour (I detta fall T/S Constantia), utspisa och lyssna till en fältartist i ett militärtält och slutligen besöka det svenska

folkhemmet under en kväll med Hylands hörna. Spelet gjordes i samarbete med stiftelsen Solnaskutan, Frontoviki Military History, Gästrike Militärhistoriska förening, veteranerna från Radio Nord och inte minst med museets vänförening. Under de två speldagarna sände Radio Nord från Kastellet.

Teatervandringen år 2019 genomförs 25 & 26 oktober och är tänkt att utspela sig under året 1939 och skildra perioden kring det andra världskrigets utbrott.

Museet har utan framgång under 2018 sökt medel för "Tidsresan", en interaktiv skolaktivitet som är tänkt att använda utställningen i museets källare.

Under 2019 fortsätter arbetet med att få in medel för att genomföra "tidsresan".

Vi kommer att under 2019 även söka medel för ett "demokratiprojekt" för högstadiet som är tänkt att starta, initialt i samarbete med Kronängsskolan i Vaxholm. Målet med detta projekt är att eleverna praktiskt ska få uppleva hur lätt det är att bli vilseledd av olika nyhetsmedia. I en spännande tävling få eleverna i uppgift att ta reda på vilka nyheter som är sanna och vilka som är falska. Detta med hjälp av bl.a. källkritik, kunskapsdialog, kritisk filtrering och faktagranskning. Aktiviteten är tänkt att avslutas med en pedagogisk diskussion om demokratibegreppet. Ett omfattande för och efterarbete är även tänkt att ske i skolan.

Utställningsverksamhet

I samarbete med MCHK's militärsektion visades den av besökarna omtyckta utställningen om de militära motorcyklarna även under året 2018.

Den 12 maj invigdes första etappen av "SJÖMINAN" en utställning som beskriver sjöminans roll i det svenska maritima försvaret, allt från de första trevande stegen i slutet av 1700-talet och fram t.o.m. det kalla krigets dagar. I den första etappen av tre transporterades och samlades ett stort antal minor från hela landet till Kastellet och museet och försågs med tillfälliga utställningsskyltar.

I samarbete med Marinmuseum invigdes samtidigt och visades den för museet nya videoinstallationen om den sovjetiska ubåten, U 137.

Under etapp två av "SJÖMINAN" som inleds under år 2019 kommer en satsning att ske att förbättra den grafiska utformningen av utställningen. Erfarenheterna från den första utställningssäsongen kommer även leda till mindre omflyttningar av viss minmateriel internt mellan rummen. Filmen om den sovjetiska ubåten, U 137 sammanläggs troligen med filmen om ubåtsjakten i Hårsfjärden 1982 för att utgöra en enda film.

Under år 2018 skedde en omflyttning av utställningen om Ytterby gruva från ett rum i norra delen av museet till den Västra linjens runda del. Omflyttningen innefattade en grafisk upprustning och utställningen försågs med nya spotlights och ny teknik. Bl.a. med en interaktiv pekskärm där besökarna genom att kombinera olika grundämnen kan skapa nya kemiska föreningar. Invigningen av den nya utställningen skedde söndagen den 27 maj.

Vissa förbättringar sker i Ytterbyrummet under 2019 bl.a. är det tänkt att en ljudillustration ska installeras och en del nya informationsskyltar tillkommer.

En tillfällig miniutställning byggs upp i Västra linjens runda del för att visa föremål, fotografier och annat som finns kopplat till piratradiostationen Radio Nords verksamhet i början av 1960-talet. Radio Nord var pionjärer när det gällde kommersiell, reklamfinansierad radio. Stimulerad av deras verksamhet kom Sveriges Radio att starta populärmusikkanalen P3. Arbetet utförs i samarbete med veteranerna från Radio Nord. Invigning sker lördagen den 18 maj.

Den genomtänkta ljusrenoveringen av museets ljus- och ljusdesign kunde av ekonomiska skäl inte inledas under år 2018 men då vissa sjöminor i den nya utställningen stod helt i mörker inför invigningen den 12 maj, prioriterades detta akut och enklare, billigare spotlights inköptes för att lysa upp dessa. Behovet att renovera utställningsljuset kvarstår inför framtiden, då många armaturer inte längre fungerar. En genomgång av armaturerna har inletts under senhösten 2018 och fortsätter in på det nya året för att identifiera och rensa bort alla armaturer som inte fungerar.

Utbytet av armaturer bör ske successivt framöver enligt plan med start i museets bottenvåning och vart efter armaturerna byts ut så kan de fungerande halogenarmaturerna flyttas upp till övervåningen, där de tillfälligt får ersätta de trasiga halogenarmaturer som finns där. Utbytet kommer framförallt att resultera i energi- och kostnadsbesparingar och förbättra rummets klimat.

En oro föreligger inför framtiden att den från början genomtänkta teaterljussättningen i basutställningen kan ta skada pga. de ekonomiska realiteterna.

Försäljningsverksamhet

Museibutiken har gått sämre under år 2018 dels pga. det varma vädret under sommaren och det därmed sammanhängande lägre besöksantalet men också på grund av att det populära överskottsmateriel vi tidigare tilldelats utan kostnad från försvaret tagit slut. En storsäljare under år 2017 var t.ex. militära kikare.

Nya produkter och souvenirer kommer att köpas in till försäljningen i butiken under vårvintern 2019. Om resurser finns bör en ny kassamaskin inköpas till receptionen, då den gamla har krånglat vid vissa tillfällen.

Informations- och marknadsföring

Sveriges Militärhistoriska arv fortsätter att marknadsföra museet nationellt och internationellt. Vänföreningens affischgrupp som sätter upp museets affischer på Vaxholms kulturtavlor utgör en oerhört viktig resurs för oss och vi är väldigt glada för detta stöd. Noterbart är att fästningsmuseet nådde 2 425 gillare på Facebook under år 2018.

Marknadsföringen sker av museet enligt uppgjord plan för 2019.

Verksamhetsområde: Samlingar

Mål: Att lösa den långsiktiga hanteringen av de föremål som är knutna till Vaxholms fästning

Genom ett samarbete mellan fästningsmuseet, SMM, SFV och ideella krafter kunde under året 2018 arbetet med att säkra två 15 cm haubits m/1915 slutföras och nya stöd tillverkas för två stycken 8,4 cm pjäser m/1881.

Arbetet med pjäserna m/1881 görs helt klart under år 2019 och arbetet fortsätter därefter med att säkra de två äldre pjäser (12 pundig kanon m/1816 & 16 pundig haubits m/1816) som står utanför museets norra ingång. Detta för att successivt säkra all utomhusmateriel så att skador för tredje man förhindras. Tanken är också att tillsammans med SFV byta ut skyltarna på materielen utomhus.

Museet har vapenlicenser på samtliga vapen på Kastellet som kräver sådana. Museet när en ständig förhoppning att en Kulspruta Hotchkiss m/1900 kan göras permanent obrukbar och därmed åter kunna visas i vår basutställning.

Kunskapslyftet upphörde genom politiskt beslut år 2015 och registreringen av våra föremål har därför i stort sett legat nere sedan dess. Under 2018 inleddes ett visst arbete med registreringen men då personen (som var en volontär) erhöll ett arbete så upphörde registreringen. Förhoppningsvis kan vi i framtiden finna en lösning tillsammans med Arbetsförmedlingen och eventuellt SMM om att få en lämplig person placerad hos oss med ekonomiskt stöd.

Ett depositionsavtal finns mellan SMM och VFM AB.

Planerade aktiviteter gällande museets samlingar 2019:

- Föremål registreras i dataprogrammet Primus och tillgängliggörs för allmänheten genom Digitalt museum i mån av personella och ekonomiska resurser.
- Halva förrådet ODLINGEN har tidigare hyrts av SFHM fram tom 2018-12-31. Ny hyresgäst finns tillgänglig som kan andrahandshyra utrymmet av VFM AB (SVB).
- Pjäs- och minmateriel utomhus underhålls med hjälp av volontärer och då ekonomiska medel finns för detta. UH sker även i samarbeten/utbyten med Statens fastighetsverk.
- Två pansarkupoler för kulsprutor m/ 1900 bör om möjligt rengöras och målas.
- 12 pundig kanon m/1816 & 16 pundig haubits m/1816 förses med stöttningar för skydd för tredje man.
- Inredningsarbeten fortsätter i museets förråd och verkstad. En del nya hyllor och plastbackar anskaffas.
- Minmateriel kan eventuellt komma att tillföras från SMM och försvarsmakten.
- Uppmärkning av föremål i begränsad omfattning.

- Utomhusföremål förses med bättre skyltning i samarbete med SFV.
- Städning sker i utrymmen som lämnats av museet. (Rum borta mot tornet).

Verksamhetsområde: Kunskapsuppbyggnad

Mål: Bygga upp, och sprida kunskap om Vaxholms fästning

Museets bibliotek och arkiv innehåller idag böcker och arkivalier med anknytning till Vaxholms fästning. Dessa ägs av staten men förvaltas enligt avtal som en deposition från SMM till VFM AB (SVB). Samlingarna är genom museets verksamhet tillgängliga för forskare och allmänhet.

Den sakkunskap som museichefen, museets personal och museets unika nätverk innehar är eftersökt på olika sätt av fastighetsverket, kommunen, allmänhet och medier. Under 2018 har museichefens sakkunskap efterfrågats av Vaxholms stad, bla inom ramen för stadens Namnberedning och dess kulturråd.

Museichef och projektledare har under 2018 deltagit i en fördjupningskurs i utställningsteknik anordnad av Arbetslivsmuseernas samarbetsråd vid Brandkårmuseet i Borås.

Nytryck har skett av guidehandledningen på engelska även under år 2018 då dessa har en tendens att försvinna.

Museets årsbok gavs som vanligt ut gemensamt med vänföreningen. Ett särskilt tack ges till biträdande redaktören för årsboken Per Andersson som varit museichefen behjälplig och har lagt ned ett stort arbete i detta.

Årsboken utges 2019 som vanligt i samarbete med museets vänförening. Innehåll bl.a. om 1719.

Planerade aktiviteter gällande kunskapsuppbyggnad 2019:

- Museet utger i samarbete med VFMV årsbok nummer 58, 2019.
- Produktion av en guidehandledning på franska. *
- Nytryck av en guidehandledning på tyska och engelska.
- Fortsatt studie av olika audiovisuella guidesystem. Ev. manusarbete och inspelning. Speakerröster. EU medel har sökts för ett audioguidesystem genom "Project Visit C" *
- Utlån av böcker sker i begränsad skala till forskare och allmänhet.
- Tillgänglighetsprojekt tillsammans med SFV. Eventuellt uppmärkning av trappavsatser mm.
- VFM besvarar historiska frågor från allmänhet, skolor och myndigheter.
- VFM tar emot forskare för studier i museets arkiv.

- Museichef ingår i Vaxholms stads namnberedning.
- Museichef ingår i Vaxholms stads kulturråd.
- Museichef ingår i Amf1 Garnisonssamordningsnämnd.

* Om ekonomiska medel finnes.

Verksamhetsområde: Organisation, administration och samverkan

Mål: Väl fungerande organisation och strategiska samverkansparter

I juni 2010 tog VFM AB över driften av Vaxholms Fästnings Museum från Försvarmakten. VFM AB är inget museum i traditionell mening utan ett museidriftsbolag, ägt av två kommersiella företag tillsammans med museets vänförening. Staten ger ekonomiskt bidrag till verksamheten, äger och förvaltar Kastellet där museet är inrymt och ansvarar för samlingarna som visas, men det är det privata bolaget som ansvarar för museiverksamheten. Formen har idag ingen motsvarighet i Sverige. Målsättningen för 2019 är att fortsätta att vidareutveckla organisationen och arbeta med de praktiska frågor som rör ansvar, förvaltning och tillgång till samlingar och arkiv. Vi kompetensutvecklar oss och deltar i konferenser, kurser och nätverkssamarbeten. Vi vill också fördjupa befintliga samarbeten med SMM, SFHM, SMHA, SFV, FM och Vaxholms stad men också söka nya samverkanspartners för spännande och kreativa projekt.

Planerade aktiviteter gällande museets administration, organisation och samverkansparter 2019:

- Samordning sker med Strömme Turism & Sjöfart på Kastellet gällande vaktmästeri, städning, bokning, ekonomi, personaladministration och verksamhetsledning.
- Guidestyrning sker under hela året.
- Tidredovisning, redovisning, planering mm
- Fortlöpande kompetensutveckling och deltagande av museets personal genom konferenser kurser och nätverkssamarbeten.
- Sponsors samarbeten med företagare, organisationer, myndigheter för att delfinansiera bl.a. Camp Kastellet och Beredskapsdagen.
- Projekt kommer under året ske i samverkan med Vaxholms stad, SFV, SMM, SFHM, SMHA, Försvarmakten/Amf 1 och ideella föreningar bl.a. Vaxholms hembygdsförening, Vaxholms civilförsvarsförening, Täby sändaramatörer och olika militärkulturella uppvisningsgrupper. mm.
- Museets chef deltar i Haninge garnisons samordningsmöten på Amf1, Berga.